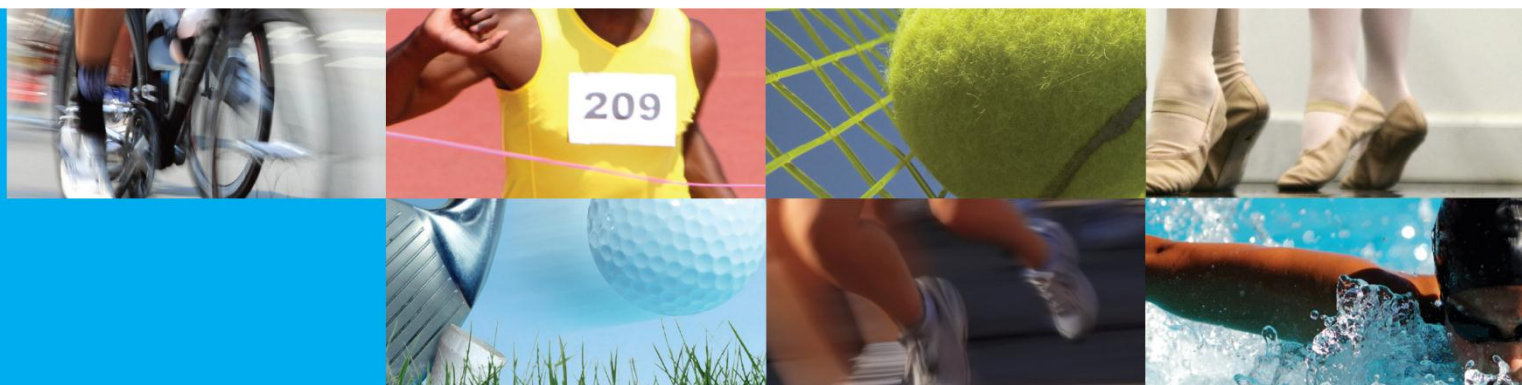

Minder klappen, meer applaus?

Harold van der Werff

Janine van Kalmthout

Minder klappen, meer applaus?

Beeldvorming Nederlands publiek rondom voorkomen
onwenselijk gedrag in de sport, 2011

In opdracht van Samen voor Sportiviteit & Respect

Drs. Harold van der Werff
Drs. Janine van Kalmthout

*Mulier Instituut
Sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek*

*Postbus 85445
3508 AK Utrecht*

*t 030-721 02 20
e info@mulierinstituut.nl
i www.mulierinstituut.nl*

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	5
1.1	Aanleiding	5
1.2	Methode van onderzoek	5
1.3	Leeswijzer	6
2.	Waarden en normen in de maatschappij en in de sport	9
2.1	Opvattingen over onwenselijk gedrag	9
2.2	Beeldvorming over incidentie van onwenselijk gedrag in de sport	11
3.	Incidentie van onwenselijk gedrag in maatschappij en sport	13
3.1	Meemaken onwenselijk gedrag	13
3.2	Betrokkenheid bij onwenselijk gedrag in de sport	15
4.	Imago van sporten	19
5.	Bevindingen	21
	Bijlage 1 Achtergronden van sporters en niet-sporters	25
	Bijlage 2 Beeldvorming naar leeftijd	27
	Bijlage 3 Imago van sporten 2010	29
	Bijlage 4: Vergelijkingen tussen metingen	31

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De sport ondervindt de negatieve gevolgen van verzuim en verharding op en rond de sportvelden en -hallen. Zo komen verbaal geweld, vernieling en vandalisme, diefstal, lichamelijk geweld en bedrog regelmatig voor. Onwenselijk gedrag treft niet alle sporten in gelijke mate en wordt ook niet in alle sporten op dezelfde wijze beleefd.

Onder regie van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB) hebben in 2009 elf sportbonden een programma opgesteld ter bevordering van sportiviteit en respect. Ook NOC*NSF is een van de partners. Dit heeft geleid tot het programma ‘Samen voor Sportiviteit & Respect’ (SSR). Met dit programma wil de sportsector – met financiële steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport – het onwenselijk gedrag op en rondom het veld aanpakken en een bijdrage leveren aan de bevordering van Sportiviteit & Respect in de sport. Het doel van dit programma is het bewerkstelligen van:

- Het formuleren van een duurzame en sportbrede aanpak ten bate van Sportiviteit & Respect.
- Verbetering van de beeldvorming over de incidentie van onwenselijk gedrag in de sport.
- Vergroten van aandacht voor Sportiviteit & Respect binnen de verenigingen.
- De aanpak van onwenselijk gedrag op en rondom het sportveld.

De monitoring en evaluatie van dit landelijk programma wordt verricht door het Mulier Instituut. Een van de onderdelen van het onderzoeksprogramma betreft onderzoek onder de Nederlandse bevolking naar de beeldvorming omtrent het vóórkomen van onwenselijk gedrag in de sport.

1.2 Methode van onderzoek

In de looptijd van het programma SSR zijn twee peilingen uitgevoerd. Dit maakt het mogelijk verschuivingen in beeldvorming gedurende het programma in beeld te brengen. De eerste peiling vond plaats in oktober 2010 en de tweede in september 2011. De opzet van beide peilingen is identiek.

Eerder is in 2007 onderzoek gedaan naar de beeldvorming onder de bevolking omtrent onwenselijk gedrag in de sport en daarbuiten. De uitkomsten van dat onderzoek zijn verwoord in het rapport ‘Weinig over de schreef’ (Tiessen-Raaphorst e.a., 2007)¹. De vragenlijsten van de peilingen uit 2010 en 2011 zijn grotendeels gebaseerd op het bevolkingsonderzoek uit 2007. Uit die vragenlijst is een selectie van vragen overgenomen en zijn enkele nieuwe vragen toegevoegd, bijvoorbeeld over imago van sporten.

¹ Tiessen-Raaphorst A. (SCP), J. Lucassen (MI), R. van den Dool (SCP), J. van Kalmthout (MI) (2008) *Weinig over de schreef. Een onderzoek naar onwenselijk gedrag in de breedtesport*. Den Haag: SCP.

De vragenlijst in 2011 is evenals in 2010 in de vorm van een webenquête uitgezet bij het GfK Internetpanel. In 2011 is de vragenlijst voorgelegd aan 4.500 personen van vijftien jaar en ouder. Personen die deelnamen aan de eerste peiling zijn uitgesloten van deelname aan de tweede peiling. In totaal hebben 3.136 personen de vragenlijst volledig ingevuld. De totale respons uitgedrukt in procenten komt daarmee in 2011 uit op 70 procent (2010: 86 procent).

Tabel 1.1 Respons bij de eerste en tweede peiling

	2010	2011
Uitgenodigd	4.250	4.500
Aantal respondenten	3.662	3.136
Respons in procenten	86	70

Door verschillen in populatie, methode van steekproeftrekking en methode van enquêtering zijn de uitkomsten van 2010 en 2011 niet exact vergelijkbaar² met die van 2007. Ondanks deze verschillen worden in de beschrijving van de resultaten van 2010 en 2011 – daar waar dat mogelijk is – ook de resultaten van 2007 betrokken. Dit geeft een indicatie van de ontwikkelingen tussen 2007 en 2011.

De responsgroep is op een aantal kenmerken (leeftijd, geslacht, opleiding en regio) vergeleken met de landelijke populatie. Er zijn op deze achtergronden kleine verschillen tussen de landelijke populatie en de responsgroep. Om de uitkomsten van het onderzoek te kunnen generaliseren naar de totale populatie zijn de uitkomsten van de responsgroep gewogen. We merken op dat in bijna alle gevallen de verschillen tussen de gewogen en ongewogen uitkomsten uitermate gering zijn.

1.3 Leeswijzer

De resultaten uit het onderzoek worden gepresenteerd in tabellen. Bij elke tabel staat een beschrijving van de belangrijkste bevindingen. In de tabellen staan de uitkomsten van 2010 en 2011 naast elkaar genoemd. Verschillen tussen 2007 en 2011 worden in de tekst vermeld (zie ook bijlage 4). De resultaten van 2011 zijn uitgesplitst naar sporters en niet-sporters. Sporters zijn gedefinieerd als personen die minimaal twaalf keer per jaar sporten. Personen die niet aan dit criterium voldoen, rekenen we tot de groep niet-sporters. Als er opmerkelijke verschillen zijn tussen bepaalde categorieën (sporters en niet-sporters, naar leeftijdsgroep) zijn die in de tekst genoemd. Met de omvang van deze steekproef zijn ook verschillen van enkele procenten al

² In 2007 bestond de populatie uit personen van twaalf jaar en ouder en in 2010 uit personen van vijftien jaar en ouder. Voor de vergelijking van de uitkomsten zijn de uitkomsten voor 2007 opnieuw uitgerekend, maar dan voor de bevolking van vijftien jaar en ouder. Dit betekent dat, daar waar resultaten voor 2007 worden gepresenteerd deze af kunnen wijken van die in de rapportage 'Weinig over de schreef'. In 2010 en 2011 is een steekproef samengesteld op basis van een panel en in 2007 is een nieuwe steekproef getrokken uit de Nederlandse bevolking. Daarnaast is in 2007 gewerkt met een internet vragenlijst én een schriftelijke vragenlijst. In 2010 en 2011 is de vragenlijst uitsluitend via internet uitgezet.

statistisch significant³. Alleen verschillen van minimaal vijf procentpunten worden vermeld. Kleinere verschillen zijn ons inziens van geringe betekenis voor beleid.

Het tweede hoofdstuk behandelt opvattingen over ongewenst gedrag in de maatschappij en in de sport en de beeldvorming over de incidentie van ongewenst gedrag. De mate waarin ongewenst gedrag voorkomt, waar en wanneer het plaatsvindt en wat de gevolgen zijn voor zowel slachtoffers als getuigen, komt in hoofdstuk 3 aan de orde. Hoofdstuk 4 gaat over het imago van verschillende sporten. In het laatste hoofdstuk staan de belangrijkste bevindingen genoemd. Ook wordt een vergelijking gemaakt met 2007 en 2010.

³ Als een verschil statistisch significant is, betekent dat alleen dat het gevonden verschil niet op toeval is gebaseerd en werkelijk zo bestaat (binnen een zekere marge van waarschijnlijkheid). Het zegt niets over het belang van het geconstateerde verschil.

2. Waarden en normen in de maatschappij en in de sport

2.1 Opvattingen over onwenselijk gedrag

De overgrote meerderheid van de Nederlandse bevolking vindt dat de agressie in de samenleving de laatste jaren toeneemt (tabel 2.1). De media worden een belangrijke rol toegedicht bij de beeldvorming over agressie in het algemeen. De helft van de Nederlanders meent dat sport een goede manier is om agressie kwijt te raken.

Bijna drie kwart van de Nederlanders is van mening dat de toenemende agressie in de amateursport het gevolg is van een toenemende agressie in de maatschappij in het algemeen. Overigens denkt ruim de helft dat agressiviteit in de amateursport een probleem is dat met name bij voetbal voorkomt. Verder komt naar voren dat de helft vindt dat de professionele sport een verkeerd voorbeeld geeft aan de amateursport.

Drie kwart van de bevolking vindt dat sport een goede manier is om kinderen te leren omgaan met frustraties en verlies en twee derde geeft aan dat de jeugd de normen en waarden onvoldoende respecteert. Bijna alle respondenten (89%) zijn van mening dat ouders van het veld moeten worden gestuurd als zij hun kind onsportief aanmoedigen.

Tabel 2.1 Opvattingen over agressie in de maatschappij en in de sport (bevolking van 15 jaar en ouder, 2010 en 2011, percentage (helemaal) mee eens)

	Totaal 2010 (n=3.662)	Totaal 2011 (n=3.136)	Sporters 2011 (n=1.636)	Niet- sporters 2011 (n=1.500)
Ouders moeten van het veld worden gestuurd als ze hun kind onsportief aanmoedigen	92	89	90	89
De laatste jaren is de agressie in de maatschappij toegenomen	91	89	89	90
De media (kranten, televisie) spelen een grote rol in de beeldvorming over agressie in het algemeen	85	85	87	83
Sport is een goede manier voor kinderen om te leren omgaan met frustraties en verlies	81	78	81	74
De laatste jaren is er sprake van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport	68	73	74	72
Toenemende agressie in de amateursport is een gevolg van toenemende agressie in de maatschappij	71	72	71	72
De jeugd van tegenwoordig heeft onvoldoende respect voor normen en waarden	70	69	66	72
Agressiviteit in de amateursport is een probleem dat voornamelijk bij voetbal speelt	48	55	54	56
De professionele sport geeft het verkeerde voorbeeld aan de amateursport	53	53	52	54
Sport is een goede uitlaatklep voor agressie	54	52	54	50

Hoewel sporters en niet-sporters soms van mening verschillen, is er geen sprake van belangwekkende verschillen tussen de beide groepen. Wel is het zo dat meer sporters dan niet-sporters sport zien als een goede manier voor kinderen om te leren omgaan met frustraties en verlies. Niet-sporters vinden juist vaker dan sporters dat de jeugd van tegenwoordig onvoldoende respect heeft voor normen en waarden.

Ouderen (personen van 50 jaar en ouder) zijn het over het algemeen vaker eens met de stellingen dan jongeren (15-34-jarigen). Ouderen vinden met name vaker dan jongeren dat de professionele sport het verkeerde voorbeeld geeft aan de amateursport, dat ouders die hun kinderen onsportief aanmoedigen van het veld gestuurd moeten worden, dat toenemende agressie in de amateursport een gevolg is van toenemende agressie in de maatschappij, dat er de laatste jaren sprake is van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport en dat de agressie in de maatschappij de laatste jaren is toegenomen (bijlage 2).

De mening van de Nederlanders over agressie in de maatschappij en in de sport is in een jaar nauwelijks veranderd. Toch vinden in 2011 meer mensen dan in 2010 dat er de laatste jaren grovere en hardere vormen van agressie voorkomen in de amateursport en dat agressiviteit in de amateursport een probleem is dat voornamelijk bij voetbal speelt. Mogelijk is deze verandering het gevolg van toenemende aandacht voor het onderwerp in de media, de sport en de politiek. Dat kan uit dit onderzoek niet worden opgemaakt. Maar Nederlanders blijven van mening dat de media een grote rol spelen in de beeldvorming over agressie in het algemeen. Of er sprake is van een trend of ontwikkeling op dit gebied zal uit toekomstige metingen kunnen blijken.

Hoewel in 2007 de opvattingen veelal hetzelfde waren als in 2011 zijn er een paar kleine verschillen waarneembaar. In 2011 waren er net wat minder mensen die sport als een goede manier zagen voor kinderen om te leren omgaan met frustraties en verlies. Verder waren er in 2011 juist meer mensen dan in 2007 die menen dat er sprake is van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport. Daarnaast vond men in 2011 meer dan in 2007 dat toenemende agressie in de amateursport een gevolg is van toenemende agressie in de maatschappij, dat de professionele sport het verkeerde voorbeeld geeft aan de amateursport en dat agressiviteit in de amateursport een probleem is dat voornamelijk bij voetbal speelt.

De meeste Nederlanders (87%) vinden dat mensen door sport leren rekening met elkaar te houden (tabel 2.2). Daar staat tegenover dat de helft stelt dat sporters en toeschouwers elkaar niet durven aan te spreken op onsportief gedrag. 83 procent meent dat sport zo georganiseerd kan worden, dat ook kwetsbare groepen zich erbij thuis voelen. Een even groot deel vindt dat van sporters mag worden verwacht dat ze zich maximaal inzetten voor het team, de club en collega-sporters. In 2011 zijn iets minder Nederlanders dan in 2010 van mening dat sporters zich maximaal zouden moeten inzetten voor het team, de club en de collega-sporters.

Sporters zijn positiever dan niet-sporters over de stellingen dat je door sport rekening leert houden met elkaar en dat je sport zo kunt organiseren dat ook kwetsbare groepen zich er thuis voelen. Ouderen (50 jaar en ouder) zijn het met elke stelling meer eens dan jongeren, en dat geldt met name voor de uitspraak dat van sporters verwacht mag worden dat zij zich maximaal inzetten voor het team en de collega-sporters (ouderen 91%; jongeren 72%) (bijlage 2).

Tabel 2.2 Algemene uitspraken over gewenst en ongewenst gedrag in de sport (2010 en 2011, percentage '(helemaal) mee eens')

	Totaal 2010 (n=3.662)	Totaal 2011 (n=3.136)	Sporters 2011 (n=1.636)	Niet- sporters 2011 (n=1.500)
Door sport leer je rekening te houden met elkaar	88	87	89	84
Van sporters mag verwacht worden dat zij zich maximaal inzetten voor het team, club, collega-sporters	88	83	84	81
De sport kun je zo organiseren dat ook kwetsbare groepen zich thuis voelen	85	83	86	80
Sporters en toeschouwers durven elkaar niet aan te spreken op onsportief gedrag	52	51	51	52

2.2 Beeldvorming over incidentie van onwenselijk gedrag in de sport

De meeste Nederlanders denken dat ongewenst gedrag (heel) veel voorkomt op straat, rond het betaald voetbal, tijdens het uitgaan, in de amateursport, in het openbaar vervoer en op school (tabel 2.3). In winkels/winkelcentra en op het werk zou het minder vaak voorkomen.

Sporters en niet-sporters verschillen niet van mening wat betreft de plaatsen waar ongewenst gedrag vaak voorkomt, behalve bij het voorkomen van onwenselijk gedrag in winkels/winkelcentra en op het werk.

Mensen van 50 jaar en ouder (41%) hebben vaker dan de jongeren van 15-34 jaar (31%) het idee dat onwenselijk gedrag op het werk (heel) veel voorkomt, dat het meer voorkomt rond het betaald voetbal (ouderen 94% en jongeren 78%) en in het openbaar vervoer (ouderen 85%; jongeren 76%) (bijlage 2).

Tabel 2.3 Mening over de frequentie van het voorkomen van onwenselijk gedrag (2010 en 2011, percentage 'komt (heel) veel voor')

	Totaal 2010 (n=3.662)	Totaal 2011 (n=3.136)	Sporters 2011 (n=1.636)	Niet- sporters 2011 (n=1.500)
Op straat (op de stoep, plein, hangplekken)	90	89	88	90
Rond het betaald voetbal	87	88	88	89
Tijdens het uitgaan (disco, café, festival)	90	88	88	88
In de amateursport	82	83	82	84
In het openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro)	86	82	80	85
Op school	81	81	80	83
In winkels/winkelcentra	59	57	53	62
Op het werk	37	37	31	42

* Antwoordcategorieën: komt heel veel voor; komt veel voor; komt weinig voor; komt heel weinig voor

Tussen 2010 en 2011 is er geen noemenswaardige verandering in beeldvorming voor de genoemde locaties. In 2010 en 2011 zijn er meer mensen dan in 2007 die van mening zijn dat onwenselijk gedrag in de amateursport, in het openbaar vervoer, in winkels/winkelcentra en op het werk (heel) vaak voorkomt.

De respondenten is ook gevraagd of de frequentie van het voorkomen van ongewenst gedrag in de laatste vijf jaar is afgenomen, gelijk is gebleven of is gestegen (tabel 2.4). In bijna alle omgevingen is volgens de ondervraagden sprake van een toename. Deze overtuiging is het wijdst verbreid bij het aantal gevallen van ongewenst gedrag op straat (86%) en in het openbaar vervoer (81%).

Tabel 2.4 Mening over de verandering in frequentie van het voorkomen van onwenselijk gedrag in de afgelopen vijf jaar (2010 en 2011, percentage 'toegenomen')

	Totaal 2010 (n=3.662)	Totaal 2011 (n=3.136)	Sporters 2011 (n=1.636)	Niet- sporters 2011 (n=1.500)
Op straat (op de stoep, plein, hangplekken)	86	86	85	86
In het openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro)	86	81	80	81
In de amateursport	74	76	75	78
Rond het betaald voetbal	73	76	76	77
Tijdens het uitgaan (disco, café, festival)	80	75	74	76
Op school	74	73	71	75
In winkels/winkelcentra	61	58	56	61
Op het werk	44	37	35	39

* Antwoordcategorieën: toegenomen; gelijk gebleven; afgenomen

Sporters en niet-sporters verschillen niet van mening wat betreft het vaker voorkomen van ongewenst gedrag op alle locaties de afgelopen vijf jaar. Opvallend is dat personen van vijftig jaar en ouder bij elke locatie het vaakst aangeven dat het ongewenst gedrag er is toegenomen en dat de groep van 15 tot 34 jaar dat telkens het minst vaak aangeeft. De groep van 35 tot 49 jaar neemt telkens een middenpositie in. De grootste verschillen betreffen ongewenst gedrag rond het betaald voetbal (ouderen 87%, jongeren (15-34) 63%), in de amateursport (ouderen 84%, jongeren 63%) en op het werk (ouderen 45%, jongeren 27%) (bijlage 2).

Als we de situatie in 2011 vergelijken met die in 2010, blijkt dat er nauwelijks iets is veranderd. Het percentage van de Nederlandse bevolking dat denkt dat het aantal gevallen van ongewenst gedrag in de afgelopen vijf jaar is toegenomen op het werk, in het openbaar vervoer en tijdens het uitgaan is in 2011 iets lager dan in 2010. Ten opzichte van 2007 zijn er wel opvallende verschillen. In 2011 is het aantal mensen dat denkt dat onwenselijk gedrag in de afgelopen vijf jaar is toegenomen hoger dan in 2007 als het gaat om dergelijk gedrag in het openbaar vervoer, in de amateursport, rond het betaald voetbal, in winkels/winkelcentra en op het werk.

Hoewel meer mensen denken dat onwenselijk gedrag op de verschillende plekken de afgelopen jaren is toegenomen, heeft dat nauwelijks geleid tot een verandering van de beeldvorming.

3. Incidentie van onwenselijk gedrag in maatschappij en sport

3.1 Meemaken onwenselijk gedrag

In totaal heeft drie kwart van de Nederlandse bevolking een of meer vormen van ongewenst gedrag in de maatschappij waargenomen of ondergaan. Als we alleen kijken naar voorvallen die plaatsvonden in de sport, dan heeft zeventien procent van de Nederlandse bevolking ervaring hiermee. Deze percentages zijn nagenoeg gelijk aan die in 2010.

Tabel 3.1 Vorm van het meegemaakt ongewenst gedrag als getuige of als slachtoffer in de afgelopen twaalf maanden (2010 en 2011, in procenten)

	2010 (n=3.662)		2011 (n=3.136)	
	In de maatschappij als geheel	In de sport	In de maatschappij als geheel	In de sport
Eén of meerdere vormen van onwenselijk gedrag meegemaakt	75	16	76	17
Verbaal, fysiek, intimidatie				
Verbaal geweld (schelden, pesten, treiteren)	49	9	50	9
Vernieling of vandalisme	40	2	43	2
Diefstal van persoonlijke eigendommen	20	3	22	3
Lichamelijk geweld (slaan, schoppen)	19	3	22	3
Seksuele intimidatie	10	1	13	1
Bedreiging (met een wapen)	6	0	8	0
Discriminatie				
Vrouwonvriendelijk gedrag	28	2	31	2
Discriminatie vanwege cultuur of religie	22	2	26	3
Discriminatie vanwege huidskleur	19	2	22	3
Discriminatie vanwege homoseksualiteit	12	2	14	2
Overlast				
Geluidsoverlast	48	2	50	1
Overmatig alcoholgebruik	39	3	41	3
Overlast door tabaksrook	34	2	34	2
Subtotalen				
Eén of meerdere vormen van onwenselijk gedrag meegemaakt (verbaal, fysiek, intimidatie)	62	12	63	12
Eén of meerdere vormen van discriminatie (sekse, religie, huiskleur, geaardheid) meegemaakt	38	5	42	5
Eén of meerdere vormen van overlast (geluids-, alcohol-, rookoverlast) meegemaakt	61	4	63	5

* Bij deze vraag kon de respondent meer dan één antwoord geven.

Uit de voorvallen die plaatsvonden in de maatschappij als geheel blijkt dat de helft van de slachtoffers/getuigen te maken heeft gehad met verbaal geweld (schelden, pesten, treiteren) of met geluidsoverlast. Ook vernieling en vandalisme (43%) en overlast door overmatig alcoholgebruik (41%) worden vaak genoemd. Verder valt vrouwonvriendelijk gedrag (31%) op.

Ten opzichte van 2010 is de situatie bij de afzonderlijke vormen van ongewenst gedrag niet wezenlijk veranderd, maar opvallend is wel dat in 2011 elke vorm van ongewenst gedrag net wat vaker voorkomt dan in 2010, uitgezonderd overlast door roken.

Als 2011 wordt vergeleken met 2007 komt naar voren dat er weinig is veranderd. In de maatschappij als geheel komen in 2011 diefstal van persoonlijke eigendommen en overlast door tabaksrook minder voor, maar vrouwonvriendelijk gedrag en geluidsoverlast juist iets meer.

Evenals in de maatschappij als geheel is verbaal geweld in de sport de meest voorkomende vorm van ongewenst gedrag. Negen procent van de bevolking heeft in de sport verbaal geweld meegemaakt. Andere afzonderlijke vormen van ongewenst gedrag in de sport worden genoemd door hooguit drie procent van de respondenten. In 2010 was dit beeld hetzelfde. De incidentiepercentages van 2007 en 2011 verschillen nauwelijks van elkaar.

De meest genoemde locaties waar ongewenst gedrag wordt meegemaakt, zijn op straat (57%), 'elders' (40%) en bij het uitgaan (33%) (tabel 3.2). Zoals tabel 3.1 toont, heeft zeventien procent van hen die slachtoffer of getuige waren van onwenselijk gedrag dit meegemaakt in de sport. Dit is vergelijkbaar met het ervaren van onwenselijk gedrag op school (16%).

Tabel 3.2 Locatie van het meegemaakt ongewenst gedrag als getuige of als slachtoffer in de afgelopen twaalf maanden (2010 en 2011, in procenten)

	2010 (n=3.662)	2011 (n=3.136)
Op straat	57	57
Bij het uitgaan	32	33
In winkel(centra)	29	29
In het openbaar vervoer	28	27
Op het werk	20	21
In de sport	16	17
Op school	14	16
Elders	38	40
Nergens	25	24

* Bij deze vraag kon de respondent meer dan één antwoord geven.

Tussen 2010 en 2011 zijn er nauwelijks veranderingen. In vergelijking met 2007 wordt ongewenst gedrag bij het uitgaan nu minder vaak genoemd en in het openbaar vervoer meer. Hoewel er geen exacte vergelijking mogelijk is tussen de enerzijds de laatste twee metingen en anderzijds die in 2007 van (zie paragraaf 1.2) kan wel gesteld worden dat er geen toename in incidentiecijfers te zien is in de maatschappij als geheel en in de sport. Door de onvergelykbaarheid van steekproeven en meetmethoden in de beide jaren blijven de verschuivingen niet meer dan indicatief.

3.2 Betrokkenheid bij onwenselijk gedrag in de sport

Mensen die in de sport een of meer vormen van onwenselijk gedrag hebben meegemaakt, is gevraagd wat op hen de meeste indruk maakte. Over deze ervaring is vervolgens doorgevraagd en daarover wordt in deze paragraaf gerapporteerd.

In de gevallen waar ongewenst gedrag zich voordeed in de sport, maakte op 41 procent van de personen die dit als slachtoffer of als getuige meemaakte verbaal geweld de meeste indruk (tabel 3.3). Daarna volgen op afstand lichamelijk geweld (13%) en diefstal van persoonlijke eigendommen (11%). Andere vormen van ongewenst gedrag worden minder vaak genoemd. Als het gaat om de vorm van ongewenst gedrag hebben sporters en niet-sporters niet wezenlijk verschillende ervaringen. Wel is het zo dat sporters verbaal geweld net wat vaker noemen.

Ook op dit punt zijn er feitelijk geen verschillen tussen de situatie in 2010 en die in 2011. Ten opzichte van 2007 wordt in 2011 verbaal geweld vaker genoemd en lichamelijk geweld en overlast door tabaksrook juist minder vaak. Dat laatste is niet verwonderlijk gezien het algemene rookverbod in de openbare ruimte en de horeca.

Tabel 3.3 De vorm van wangedrag in de SPORT (als getuige of als slachtoffer) in de afgelopen twaalf maanden die de meeste indruk maakte (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=573)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet- sporter (n=168)
Verbaal geweld (schelden, pesten, treiteren)	39	41	43	37
Lichamelijk geweld (slaan, schoppen)	13	13	14	10
Diefstal van persoonlijke eigendommen	11	11	11	10
Overmatig alcoholgebruik	7	7	7	8
Overlast door tabaksrook	5	6	6	6
Vernieling of vandalisme	7	5	4	7
Discriminatie vanwege cultuur of religie	4	4	4	5
Geluidsoverlast	5	3	3	4
Discriminatie vanwege huidskleur	3	3	2	7
Vrouwonvriendelijk gedrag	3	3	3	4
Discriminatie vanwege homoseksualiteit	3	3	3	2
Seksuele intimidatie	0	1	0	1
Bedreiging (met een wapen)	0	0	0	0

Voetbal is nog steeds de sport die slachtoffers en getuigen het vaakst noemen als sport waarbij het ongewenst gedrag de meeste indruk maakte (tabel 3.4). Andere sporten worden beduidend minder vaak genoemd. Hierbij moet wel bedacht worden dat voetbal in Nederland zeer veel beoefenaars en toeschouwers kent en dat geen enkele andere sport zo veel aandacht in de media krijgt als voetbal. In de top-5 van 2011 komen dezelfde sporten voor als in 2010, alleen zwemsport (excl. waterpolo) en fitness cardio/kracht zijn in de rangorde van plaats gewisseld. Ook in 2007 werd veldvoetbal verreweg het meest genoemd. De sporten die in de top-5 van 2010 en 2011 staan, worden ook relatief vaak genoemd in 2007.

Tabel 3.4 De sporten waarbij het wangedrag dat het meeste indruk maakte voorkomt, (2010 en 2011, top-5 in procenten)

Rang	Sport	2010 (n=573)	2011 (n=515)
1	Veldvoetbal	59	63
2	Zwemsport (excl. waterpolo)	4	4
3	Fitness cardio/kracht	4	3
4	Hockey	3	3
5	Zaalvoetbal	3	2

Bij de vorm van ongewenst gedrag die het meest indruk maakte, was de betreffende persoon in 85 procent van de gevallen betrokken als getuige (tabel 3.5). Bij de overige vijftien procent van de incidenten was de respondent zelf slachtoffer van het ongewenste gedrag. Sporters zijn net wat vaker slachtoffer dan niet-sporters.

Tabel 3.5 Rol (slachtoffer of getuige) bij het wangedrag dat het meeste indruk maakte (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=573)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet-sporter (n=168)
Slachtoffer	16	15	17	11
Getuige	84	85	83	89

In de situatie van het ongewenste gedrag dat de meeste indruk maakte, was 60 procent van de personen betrokken als bezoeker of toeschouwer, bijvoorbeeld als ouder van een sportend kind (tabel 3.6). Dat is wat meer dan in 2010 (53%). Ruim een kwart maakte het ongewenste gedrag mee tijdens de eigen sportactiviteit.

Onder niet-sporters was 80 procent betrokken als toeschouwer (2010: 75%). Bij sporters was het zo dat een derde (2010: 43%) van de personen op het moment dat het voorval plaatsvond zelf aan het sporten was.

De verdeling naar de situatie waarin het slachtoffer of getuige verkeerde ten tijde van het ongewenste gedrag is in 2007 vergelijkbaar met die in 2010 en 2011.

Tabel 3.6 Situatie van het slachtoffer of de getuige bij het wangedrag dat het meeste indruk maakte zich voordeed (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=573)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet-sporter (n=168)
Ouder van een sportend kind, bezoeker/toeschouwer	53	60	50	80
Zelf aan het sporten	31	27	34	11
Scheidsrechter, jurylid of official, trainer/coach	7	8	10	4
Anders	9	6	6	6

* Tot de categorie niet-sporters behoren personen die hooguit elf keer per jaar sporten

De locatie waar het ongewenste gedrag dat het meeste indruk maakte zich voordeed, was in twee derde van de gevallen bij een sportclub/-vereniging (tabel 3.7). In een derde van de gevallen vond het incident plaats bij de eigen sportclub en bij nog eens derde van de gevallen bij een andere sportclub. Een kwart gebeurde elders in de buitenlucht en tien procent elders in een sportaccommodatie. Er zijn wat betreft de plaats waar het ongewenste gedrag zich voordeed geen verschillen tussen sporters en niet-sporters⁴.

Naar locatie van het meegemaakte wangedrag is de situatie bijna exact hetzelfde als in 2010. In 2007 was de locatie vaker de eigen of een andere sportvereniging en minder vaak elders⁵.

Tabel 3.7 Locatie wangedrag dat de meeste indruk maakte (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=573)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet- sporter (n=168)
Bij uw eigen sportclub of sportvereniging	32	32	28	31
Bij een andere sportclub of sportvereniging	33	33	34	37
Elders – in de buitenlucht	25	25	25	21
Elders – in een sportaccommodatie	10	10	13	12

* Tot de categorie niet-sporters behoren personen die hooguit elf keer per jaar sporten

In ruim een kwart van de gevallen heeft de sportclub niet gereageerd op het vóórkomen van onwenselijk gedrag binnen de vereniging (tabel 3.8). Als de club reageerde, was dat meestal met een waarschuwing aan de dader(s) (25%) en bijna even vaak door met de dader(s) in gesprek te gaan over het gedrag (24%). In acht procent van de situaties deed de club aangifte bij de politie en bij tien procent van de incidenten legde de club een andere sanctie op. In zeventien procent van de gevallen is niet bekend of en hoe de club naar aanleiding van een incident in actie kwam. De situatie in 2010 en 2011 is min of meer gelijk aan die in 2007.

⁴ Als niet-sporters aangeven op hun 'eigen' club wangedrag te hebben meegemaakt is dat vaak in de hoedanigheid van ouder/toeschouwer/bezoeker (tabel 3.6). Als regelmatige of vaste bezoeker van een club wordt deze als 'eigen' beschouwd, ook al is men daar niet als sporter actief.

⁵ In 2007 is de categorie 'elders' niet uitgesplitst naar 'in de buitenlucht' en 'in een sportaccommodatie'.

Tabel 3.8 De wijze waarop de sportclub reageerde op het voorval dat meeste indruk maakte (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=370)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet- sporter (n=168)
Waarschuwing gegeven aan daders/veroorzakers	27	25	26	21
Gedrag is besproken met daders/veroorzakers en verantwoordelijken	23	24	26	20
Aangifte gedaan bij de politie	11	8	9	7
Andere sanctie opgelegd	8	10	10	10
Andere actie ondernomen	5	8	7	11
Niet direct iets ondernomen	27	29	31	24
Weet niet/niet bekend	18	17	13	27

* Bij deze vraag kon de respondent meer dan één antwoord geven.

In 44 procent (2010: 41%) van de gevallen leidde het geval van ongewenst gedrag dat het meeste indruk maakte tot een bepaalde beslissing van het slachtoffer/de getuige (tabel 3.9). Vijftien procent is gestopt als sporter, toeschouwer/bezoeker of als vrijwilliger in de betreffende sport. Anderen zijn nog wel actief in de sport maar sporten niet meer zo intensief (3%) of bij een andere club (1%). Twaalf procent sport nog steeds bij dezelfde club, maar heeft wel de leiding gesproken over het voorval en acht procent is bij de club gebleven, maar heeft de leiding er niet op geattendeerd. De uitkomsten in 2010 en 2011 verschillen nauwelijks van die in 2007.

Tabel 3.9 Gevolgen van ervaren wangedrag voor de persoon (2010 en 2011, in procenten)

	Totaal 2010 (n=573)	Totaal 2011 (n=515)	Sporter (n=347)	Niet- sporter (n=168)
Gestopt met deze sport als sporter	4	4	2	8
Gestopt met deze sport als trainer/vrijwilliger/official	2	1	1	1
Gestopt als toeschouwer/bezoeker van deze sport	10	11	10	12
Doet deze sport nog wel, maar niet meer zo intensief als daarvoor	3	3	4	2
Doet deze sport nog wel, maar is lid geworden van een andere club	2	1	1	1
Doet deze sport nog wel en ook bij dezelfde club, en heeft er de leiding wel over gesproken	11	12	13	8
Doet deze sport nog wel en ook bij dezelfde club, en heeft er de leiding niet over gesproken	5	8	11	2
Anders	8	8	9	5
Geen nadelige gevolgen	59	56	51	64

* Bij deze vraag kon de respondent meer dan één antwoord geven.

4. Imago van sporten

De panelleden is ook gevraagd naar hun beeldvorming rondom de elf sporten die betrokken zijn bij het programma ‘Samen voor Sportiviteit & Respect’. Bij het invullen van de vragenlijst kregen de respondenten voor tien aspecten – bijvoorbeeld eerlijk, gezond of sportief – telkens de keuze uit drie sporten. Zij moesten telkens aangeven welke van deze drie sporten het minste, en welke het beste paste bij het betreffende aspect. De sporten werden in willekeurige volgorde aan de respondenten voorgelegd. Tabel 4.1 geeft per aspect aan welk percentage van de respondenten bij een vergelijking met twee andere sporten voor de betreffende sport koos. Als richtlijn geldt dat een score van 33 procent betekent dat een sport ‘gemiddeld’ scoort op een bepaald aspect. Er was immers telkens keuze uit drie sporten⁶.

Het karakter van de diverse sporten in het programma ‘Samen voor Sportiviteit & Respect’ is uiteenlopend en speelt een rol bij de beeldvorming van het Nederlandse publiek. Zo is bijvoorbeeld de mate van fysiek contact tijdens het spel van invloed op de beeldvorming omtrent de sporten. Het imago van een sport waarbij fysiek contact relatief weinig voorkomt, zoals volleybal, verschilt erg van dat van contactsporten met veel (en hard ogend) fysiek contact, zoals ijshockey en rugby.

Volleybal is een sport die er in positieve zin uitspringt. In vergelijking met de andere elf sporttakken uit het programma heeft volleybal het imago van een eerlijke, gezellige, plezierige, sportieve, veilige en sociaal stimulerende sport. Ook korfbal scoort op een aantal aspecten hoger dan de andere sporten. In vergelijking met de andere sporten associëren de respondenten korfbal vaker met een veilige sportomgeving, familiesport, het stimuleren van sociaal gedrag, eerlijkheid en gezelligheid. Korfbal wordt vooral niet geassocieerd met doorzettingsvermogen en een fysiek harde sport.

Een heel ander imago hebben de fysieke contactsporten ijshockey en rugby. In vergelijking tot de andere sporten associëren de Nederlanders deze twee sporten het minst met de aspecten familiesport, gezelligheid, gezondheid, plezier en veilig. Ze scoren beide hoog op fysieke hardheid. Rugby roept daarbij ook relatief vaak de associatie op met doorzettingsvermogen. Bij wielrennen hoort met name een beeld van doorzettingsvermogen en sportiviteit. Waterpolo scoort relatief hoog op het kenmerk gezondheid, maar wordt weer niet beschouwd als een familiesport. Nederlanders zien voetbal juist wel als een familiesport, maar niet als een eerlijke sport of een sport die een veilige sportomgeving biedt, vergeleken met de andere tien sporten.

Hockey, basketbal, handbal en base- en softbal zijn sporten met een weinig uitgesproken imago. In vergelijking met de andere sporten scoren zij op geen enkel aspect bovengemiddeld hoog of laag op de voorgelegde aspecten.

⁶ Voor een uitgebreidere rapportage over het imago van sporttakken verwijzen we naar: Hover P. en M de Jong (2011). *Van evenbeeld tot tegenpool. Over de imago's van vijftien sporttakken volgens de Nederlandse bevolking*. Utrecht: Mulier Instituut.

Tabel 4.1 Het imago van sporten (2011, percentage 'meest passend', n= 3.136)

	Eerlijk	Familiesport	Gezellig	Gezond	Plezierig	Sportief	Goed voor het doorzettingsvermogen	Veilige omgeving om te sporten	Fysiek harde sport	Sociaal gedrag stimuleren
IJshockey	10	7	13	12	13	13	40	8	74	12
Rugby	24	9	15	14	15	30	53	12	79	21
Waterpolo	21	16	18	53	21	26	44	33	40	24
Voetbal	13	51	44	31	42	19	30	11	45	23
Hockey	34	40	39	33	31	34	24	32	25	37
Handbal	37	41	36	35	33	30	23	44	21	37
Basketbal	33	27	29	30	35	33	24	31	25	30
Korfbal	53	62	51	36	40	40	12	67	5	61
Base- en softbal	38	35	36	28	39	35	17	38	14	34
Wielrennen	38	19	25	48	37	50	81	22	31	26
Volleybal	63	57	58	46	58	54	20	66	9	60

- Donkergrijs: Percentage hoger dan 50%; Lichtgrijs: Percentage lager dan 17%
- Let op: Bij de aspecten 'familiesport' en 'fysiek harde sport' zijn ook de kleurenindicaties gebruikt, maar bij deze aspecten geldt niet per definitie dat een hogere score staat voor een positief effect op het imago van de sport. Bij de andere aspecten is dat in zekere zin wel het geval.

De meningen van sporters en niet-sporters komen grotendeels overeen. Sporters associëren hockey vaker met het aspect gezellig dan niet-sporters en rugby meer met het kenmerk eerlijk. Niet-sporters relateren korfbal vaker dan sporters aan de eigenschap plezierig. Vergelijken we het beeld dat in 2011 bestaat van de verschillende sporten met dat uit 2010, dan komt naar voren dat de verschillen uitermate klein zijn. Slechts in één geval (voetbal meer geassocieerd met gezelligheid) bedraagt het verschil zes procentpunten en in drie gevallen vijf procentpunten (ijshockey minder geassocieerd met eerlijk; volleybal minder geassocieerd met familiesport; rugby meer geassocieerd met sportief).

5. Bevindingen

Beeldvorming over onwenselijk gedrag

Bijna alle Nederlanders vinden dat de agressie in de maatschappij de laatste jaren is toegenomen en dat die toenemende agressie in de samenleving ook leidt tot toenemende agressie in de amateursport. De helft van de Nederlanders is daarbij van mening dat de professionele sport het verkeerde voorbeeld geeft aan de amateursport en dat agressiviteit in de amateursport een probleem is dat voornamelijk bij voetbal speelt.

Bijna negen op de tien Nederlanders menen dat ongewenst gedrag (heel) veel voorkomt op straat, tijdens het uitgaan en rond het betaald voetbal. Iets minder Nederlanders, vier vijfde van de bevolking, denken dat onwenselijk gedrag (heel) veel voorkomt in de amateursport, in het openbaar vervoer en op school.

Bijna alle Nederlanders hebben het gevoel dat onwenselijk gedrag de afgelopen vijf jaar overal in de maatschappij is toegenomen, vooral in het openbaar vervoer en op straat. Maar ook in de amateursport, rond het betaald voetbal, tijdens het uitgaan en op school signaleert drie kwart van de Nederlanders een toename van onwenselijk gedrag in de afgelopen vijf jaar.

Eveneens drie kwart is van mening dat er de laatste jaren sprake is van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport. In de totstandkoming van de beeldvorming over agressie spelen de media een grote rol, zo menen de Nederlanders.

Meemaken van onwenselijk gedrag

Drie kwart van de Nederlandse bevolking heeft in de afgelopen twaalf maanden als getuige en/of als slachtoffer een of meer vormen van onwenselijk gedrag meegemaakt. Het vaakst waren de Nederlanders getuige of slachtoffer van dergelijke gedrag op straat en in het uitgaansleven, gevolgd door in het winkelcentrum en in het openbaar vervoer. De vormen van onwenselijk gedrag die het vaakst werden gemeld zijn verbaal geweld (schelden, pesten, treiteren), geluidsoverlast, vernieling of vandalisme en overlast door overmatig alcoholgebruik. In de sport heeft zeventien procent een incident meegemaakt. Dat is iets minder vaak dan op het werk, maar net wat meer dan op school. Verbaal geweld wordt het vaakst gemeld.

Betrokkenheid bij onwenselijk gedrag in de sport

Bij doorvragen naar het incident in de sport dat de meeste indruk maakte blijkt dat de meeste personen erbij betrokken waren als getuige. Vijftien procent was zelf slachtoffer. Voetbal wordt het meest genoemd als sport waarbij het ongewenst gedrag de meeste indruk maakte. In zestig procent van de gevallen was de respondent aanwezig als ouder van een sportend kind of als bezoeker/ toeschouwer. Ruim een kwart van de personen was tijdens het voorval zelf aan het sporten. Twee derde van de gevallen die de meeste indruk maakten, speelden zich af bij een sportvereniging. Na een kwart van de incidenten die het meeste indruk maakten, waarschuwde de vereniging de daders/veroorzakers van het ongewenste gedrag. In evenveel gevallen besprak de vereniging het gedrag met de daders/verantwoordelijken. In een enkel geval deed de club aangifte bij de politie. Een kwart van de getuigen/slachtoffers geeft aan dat de club waar het ongewenste gedrag plaatsvond geen actie heeft ondernomen, en een vijfde weet niet of en hoe de sportclub op het voorval heeft gereageerd. Hier liggen kansen voor sportclubs. Als zij meer bekendheid geven aan de preventie en het gepast afhandelen van ongewenst gedrag, dragen zij bij aan een positievere beeldvorming en voorkómen zij negatieve gevolgen van het wangedrag. Bij ruim de helft van de betrokkenen leidde de ervaring met wangedrag in de sport niet tot nadelige gevolgen. Voor anderen was het ongewenst gedrag reden om te stoppen met de

betreffende sport als sporter, vrijwilliger/trainer/official of toeschouwer/bezoeker, om de sport minder intensief te beoefenen of om bij een andere club te gaan sporten (samen 19%).

Imago van sporten

Aan de Nederlandse bevolking is ook gevraagd welk beeld zij heeft van elk van de elf sporttakken die deelnemen aan het programma 'Samen voor Sportiviteit & Respect'. Het imago van de sporten werd bepaald aan de hand van een tiental aspecten. Nederlanders zien de contactsporten ijshockey en rugby als fysiek harde sporten. Dat kenmerk geldt daarentegen vooral niet voor base- en softbal, korfbal en volleybal. De eigenschap 'een veilige omgeving om te sporten' past bij de sporten volleybal en korfbal. Voetbal, rugby en ijshockey worden er echter minder snel mee geassocieerd. Wielrennen is volgens de Nederlanders goed voor het doorzettingsvermogen. Waterpolo scoort relatief hoog op het aspect gezond. Niet alle sporten roepen bij de Nederlandse bevolking een uitgesproken beeld op. Hockey, basketbal, handbal en base- en softbal scoren bij weinig tot geen aspecten ruim boven of onder het gemiddelde, en hebben dus een minder uitgesproken imago.

De beeldvorming omtrent elk van de verschillende sporten is in 2011 nagenoeg hetzelfde als die in 2010.

Veranderingen 2007, 2010 en 2011

Het lijkt erop dat er tussen 2007 en 2011 bij mensen in de beleving van ongewenst gedrag wel beweging is. Er zijn in 2011 meer personen die vinden dat er de laatste jaren sprake is van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport, dat toenemende agressie in de amateursport een gevolg is van toenemende agressie in de sport en dat de professionele sport het verkeerde voorbeeld geeft aan de amateursport. Ook vinden meer mensen dat agressiviteit in de amateursport voornamelijk bij voetbal voorkomt.

Op de vragen of onwenselijk gedrag vaak voorkomt op de onderscheiden locaties en of het onwenselijk gedrag daar de afgelopen vijf jaren is toegenomen, is er in 2011 bij het openbaar vervoer, in de amateursport, in winkels/winkelcentra en op het werk een stijging ten opzichte van 2007.

Tussen 2010 en 2011 is de beeldvorming van de Nederlandse bevolking over het vóórkomen van onwenselijk gedrag op verschillende plaatsen in de maatschappij nauwelijks veranderd.

De incidentiecijfers zijn in grote mate hetzelfde gebleven. Ten aanzien van vrouwonvriendelijk gedrag en geluidsoverlast lijkt er in de maatschappij sprake te zijn van een trendmatige stijging. Bij betrokkenheid bij onwenselijk gedrag in de sport zijn de verschillen tussen 2010 en 2011 miniem. Als 2007 wordt vergeleken met die twee jaren blijkt dat verbaal geweld als vorm van wangedrag in de sport dat de meeste indruk maakte vaker wordt genoemd in 2010 en 2011 en lichamelijk geweld en overlast door tabaksrook minder.

Veldvoetbal blijft duidelijk de meest genoemde sport waarbij het wangedrag het meeste indruk maakte. Ook de verdeling slachtoffer-getuige en de gevolgen van ervaren wangedrag voor de persoon veranderen niet.

We willen nogmaals aangeven dat niet duidelijk is in hoeverre een andere meetmethode in 2007 (zie pag. 6, noot 2) verantwoordelijk is voor de geconstateerde verschillen met de uitkomsten van 2010 en 2011.

Tot slot

De beeldvorming over onwenselijk gedrag in de sport, maar ook elders in de maatschappij, is vaak negatiever dan de incidentiecijfers lijken te rechtvaardigen. De respondenten hebben het idee dat op allerlei locaties tamelijk veel onwenselijk gedrag voorkomt, maar dit lijkt mee te vallen uitgaande van cijfers die weergeven welke incidenten zij daadwerkelijk hebben meegemaakt. Dat neemt niet weg dat elk incident er één te veel is, zeker als Nederlanders het idee hebben dat de agressie in de amateursport de laatste jaren grover en harder wordt. Kijken we naar de rol die de Nederlanders toedichten aan de media en de professionele sport in de beeldvorming, de rol van de ouders langs het veld en de rol van de sport in het omgaan met frustratie en verlies en als uitlaatklep voor agressie, dan liggen er voor de sportsector voldoende uitdagingen om de incidentie te verminderen en de veelal negatieve beeldvorming over onwenselijk gedrag in de sport (deels) te weerleggen.

Over een periode van vier jaren is in beeld gebracht in welke mate ongewenst gedrag in de maatschappij en in de sport in het bijzonder voorkomt en hoe het wordt beleefd. Het is interessant de komende jaren te blijven monitoren hoe incidentie en beleving van ongewenst gedrag zich ontwikkelen. Gaat het bij de geconstateerde veranderingen om een trend, of om incidentele veranderingen?

Bijlage 1 Achtergronden van sporters en niet-sporters

Tabel B1 Achtergrondkenmerken van sporters en niet-sporters (2011, in %)

		Totaal (n= 3.136)	Sporter (n= 1.636)	Niet-sporter (n= 1.500)
Geslacht	Man	49	49	48
	Vrouw	51	51	52
Leeftijd*	15-34 jaar	26	29	22
	35-49 jaar	28	29	27
	50+	46	43	50
Opleiding*	Laag	37	31	44
	Midden	37	38	36
	Hoog	26	31	20
Etniciteit*	Autochtoon	89	91	88
	Westerse allochtoon	7	6	7
	Niet-westerse allochtoon	4	3	5
Seksuele geaardheid	Heteroseksueel	87	88	87
	Homoseksueel	2	3	2
	Biseksueel	3	3	3
	Weet niet/wil niet zeggen	5	5	6
Regio	Drie grote steden + aggl.	14	13	15
	Rest west	30	31	29
	Noord	11	10	11
	Oost	21	21	21
	Zuid	24	24	24

*: significante verschillen ($p < 0,05$)

Bijlage 2 Beeldvorming naar leeftijd

Tabel B2.1 Opvattingen over agressie in de maatschappij en in de sport naar leeftijd, (bevolking van 15 jaar en ouder, 2011, percentage (helemaal) mee eens)

	Totaal 2011 (n=3.136)	15-34 jaar (n=805)	35-49 jaar (n=882)	50+ (n=1.449)
Ouders moeten van het veld worden gestuurd als ze hun kind onsportief aanmoedigen	89	80	90	95
De laatste jaren is de agressie in de maatschappij toegenomen	89	80	90	95
De media (kranten, televisie) spelen een grote rol in de beeldvorming over agressie in het algemeen	85	79	84	89
Sport is een goede manier voor kinderen om te leren omgaan met frustraties en verlies	78	70	76	84
De laatste jaren is er sprake van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport	73	58	75	83
Toenemende agressie in de amateursport is een gevolg van toenemende agressie in de maatschappij	72	59	72	80
De jeugd van tegenwoordig heeft onvoldoende respect voor normen en waarden	69	61	72	74
Agressiviteit in de amateursport is een probleem dat voornamelijk bij voetbal speelt	55	49	54	60
De professionele sport geeft het verkeerde voorbeeld aan de amateursport	53	37	46	69
Sport is een goede uitlaatklep voor agressie	52	51	51	54

Tabel B2.2 Algemene uitspraken over gewenst en ongewenst gedrag in de sport naar leeftijd (2011, percentage '(helemaal) mee eens')

	Totaal 2011 (n=3.136)	15-34 jaar (n=805)	35-49 jaar (n=882)	50+ (n=1.449)
Door sport leer je rekening te houden met elkaar	87	80	87	91
Van sporters mag verwacht worden dat zij zich maximaal inzetten voor het team, club, collega-sporters	83	72	81	91
De sport kun je zo organiseren dat ook kwetsbare groepen zich thuis voelen	83	77	82	88
Sporters en toeschouwers durven elkaar niet aan te spreken op onsportief gedrag	51	46	53	54

Tabel B2.3 Mening over de frequentie van het voorkomen van onwenselijk gedrag naar leeftijd (2011, percentage ‘komt (heel) veel voor’)

	Totaal (n=3.136)	15-34 jaar (n=805)	35-49 jaar (n=882)	50+ (n=1.449)
Op straat (op de stoep, plein, hangplekken)	89	85	88	91
Rond het betaald voetbal	88	78	90	94
Tijdens het uitgaan (disco, café, festival)	88	87	88	88
In de amateursport	83	75	85	87
In het openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro)	82	76	85	85
Op school	81	78	82	83
In winkels/winkelcentra	57	52	60	59
Op het werk	37	31	36	41

Bijlage 3 Imago van sporten 2010

Tabel B3.1 Het imago van sporten (2010, percentage 'meest passend', n= 3.662)

	Eerlijk	Een familiesport	Gezellig	Gezond	Plezierig	Sportief	Goed voor het doorzettingsvermogen	Een veilige omgeving om te sporten	Fysiek harde sport	Sociaal gedrag stimuleren
IJshockey	15	9	15	11	13	15	37	8	75	11
Rugby	22	7	14	13	13	26	51	11	77	20
Waterpolo	24	14	17	54	23	28	47	33	39	24
Voetbal	10	49	38	31	38	19	29	12	47	23
Hockey	34	40	39	36	35	36	25	29	24	40
Handbal	37	42	38	34	35	30	22	43	23	36
Basketbal	31	27	32	31	37	33	23	32	21	32
Korfbal	54	61	49	39	41	42	13	65	5	59
Base- en softbal	41	37	37	26	36	35	15	41	13	36
Wielrennen	36	19	26	50	37	48	83	25	32	23
Volleybal	64	62	62	44	59	55	23	69	8	63

- Donkergrijs: Percentage hoger dan 50%; Lichtgrijs: Percentage lager dan 17%
- Let op: Bij de aspecten 'familiesport' en 'fysiek harde sport' zijn ook de kleurenindicaties gebruikt, maar bij deze aspecten geldt niet per definitie dat een hogere score staat voor een positief effect op het imago van de sport. Bij de andere aspecten is dat in zekere zin wel het geval.

Bijlage 4: Vergelijkingen tussen metingen

In deze bijlage staat een selectie van opvallende resultaten van de metingen van 2007, 2010 en 2011. In een aantal tabellen zijn niet alle antwoordcategorieën weergegeven, maar alleen die met in het oog lopende uitkomsten.

Door verschillen in onderzoeksmethode tussen 2007 enerzijds en 2010 en 2011 anderzijds zijn de uitkomsten niet exact vergelijkbaar. De onderstaande tabellen geven een indicatie van de ontwikkelingen.

Tabel B4.1 Opvattingen over agressie in de maatschappij en in de sport (bevolking van 15 jaar en ouder, percentage (helemaal) mee eens)

	*2007 (n=2.275)	2010 (n=3.662)	2011 (n=3.136)
De laatste jaren is de agressie in de maatschappij toegenomen	89	91	89
De media (kranten, televisie) spelen een grote rol in de beeldvorming over agressie in het algemeen	89	85	85
Sport is een goede manier voor kinderen om te leren omgaan met frustraties en verlies	86	81	78
De laatste jaren is er sprake van grovere en hardere vormen van agressie in de amateursport	63	68	73
Toenemende agressie in de amateursport is een gevolg van toenemende agressie in de maatschappij	67	71	72
Agressiviteit in de amateursport is een probleem dat voornamelijk bij voetbal speelt	47	48	55
De professionele sport geeft het verkeerde voorbeeld aan de amateursport	48	53	53

* 2007 kent een andere onderzoeksmethode. De percentages van 2007 zijn herberekend.

Tabel B4.2 Mening over de frequentie van het voorkomen van onwenselijk gedrag, percentage 'komt (heel) veel voor'

	*2007 (n=2.275)	2010 (n=3.662)	2011 (n=3.136)
Op straat (op de stoep, plein, hangplekken)	86	90	89
Rond het betaald voetbal	87	87	88
Tijdens het uitgaan (disco, café, festival)	84	90	88
In de amateursport	76	82	83
In het openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro)	71	86	82
Op school	79	81	81
In winkels/winkelcentra	50	59	57
Op het werk	29	37	37

* Antwoordcategorieën: komt heel veel voor; komt veel voor; komt weinig voor; komt heel weinig voor

* 2007 kent een andere onderzoeksmethode. De percentages van 2007 zijn herberekend.

Tabel B4.3 Mening over de verandering in frequentie van het voorkomen van onwenselijk gedrag in de afgelopen vijf jaar (percentage 'toegenomen')

	*2007 (n=2.275)	2010 (n=3.662)	2011 (n=3.136)
Op straat (op de stoep, plein, hangplekken)	84	86	86
In het openbaar vervoer (bus, trein, tram, metro)	67	86	81
In de amateursport	64	74	76
Rond het betaald voetbal	65	73	76
Tijdens het uitgaan (disco, café, festival)	71	80	75
Op school	75	74	73
In winkels/winkelcentra	50	61	58
Op het werk	27	44	37

* Antwoordcategorieën: toegenomen; gelijk gebleven; afgenomen

* 2007 kent een andere onderzoeksmethode. De percentages van 2007 zijn herberekend.

Tabel B4.4 Vorm van het meegemaakt ongewenst gedag als getuige of als slachtoffer in de afgelopen twaalf maanden (in procenten)

	*2007 (n=2.275)	2010 (n=3.662)	2011 (n=3.136)
In de maatschappij als geheel	79	75	76
In de sport	20	16	17

* 2007 kent een andere onderzoeksmethode. De percentages van 2007 zijn herberekend.

Tabel B4.5 De vorm van wangedrag in de SPORT (als getuige of als slachtoffer) in de afgelopen twaalf maanden die de meeste indruk maakte (2010 en 2011, in procenten)

	*2007 (n=379)	2010 (n=573)	2011 (n=515)
Verbaal geweld (schelden, pesten, treiteren)	29	39	41
Lichamelijk geweld (slaan, schoppen)	19	13	13
Overlast door tabaksrook	13	5	6

* 2007 kent een andere onderzoeksmethode. De percentages van 2007 zijn herberekend.